

Kübra Dursun(2022). "18. YÜZYILIN İLK YARISINDA LARENDE'DE SORUNLAR 1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'ne Göre Larende'den Merkeze Yansıyan Şikayetler)"
 Kübra Dursun(2022). "PROBLEMS IN LARENDE IN THE FIRST HALF OF THE 18TH CENTURY (Complaints Reflected From Larende to the Center According to Karaman Ahkâm Register No.1)"
 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. Aralık, s.188-200. / Tokat Gaziosmanpaşa University The Journal of Social Sciences Research. December, p.188-200.

Alan(Tarih Araştırma) / Field (History Research)

Doi Numarası/Doi Number: 10.48145/gopsbad.1166825

Kabul Tarihi / Accepted: 01.12.2022

Geliş Tarihi / Received: 25.08.2022

18. YÜZYILIN İLK YARISINDA LARENDE'DE SORUNLAR (1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'ne Göre Larende'den Merkeze Yansıyan Şikayetler)*

Kübra DURSUN^{1*}

¹ Arş.Gör.Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

* kubradursun@kmu.edu.tr

+ ORCID: 0000-0003-2389-3801

Öz- Divân-ı Hümâyûn'da tutulan defterler arasında yer alan Ahkâm Defterleri içerisinde; köylülerin aralarında ortaya çıkan arazi anlaşmazlıkları, vakıflarla alakalı meseleler, soygunlar, alacak verecek davaları, mal gaspı, idarî ve askerî yetkililer hakkındaki şikâyetler gibi çok çeşitli konuları barındırır. Ahkâm Defterleri, çalışma yapılacak bir bölgenin idarî, sosyal ve ekonomik konularıyla ilgili önemli bilgileri elde edebileceğimiz zengin kaynaklar arasında yer almaktadır.

Karaman Ahkâm Defterleri de diğer pek çok eyalet gibi 1742 yılından itibaren tutulmaya başlanmıştır. 1878 yılında son bulan bu seri toplam 39 adet defterden oluşmaktadır. Karaman Ahkâm Defterleri'nde Konya, Beyşehir, Nevşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Larende ve Akşehir kazalarına ait hükümler bulunmaktadır. Bu çalışmada 1742-1745 yılları arasında Larende başta olmak üzere etrafında bulunan köylere ait pek çok farklı konuyu barındıran davaların tasnifi, analizi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Böylece merkez-taşra ilişkileri çalışmalarına mütevazı bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Devleti, Ahkâm defteri, Larende, Dava.

PROBLEMS IN LARENDE IN THE FIRST HALF OF THE 18TH CENTURY (Complaints Reflected From Larende to the Center According to Karaman Ahkâm Register No.1)

Abstract-As one of the books kept in the Ottoman Imperial Council, the Ahkâm Registers involved various matters such as land conflicts between villagers, issues related to foundations, robberies, actions of debts, seizure of property, complaints about administrative and military officials, etc. The Ahkâm Registers are one of the rich sources from which we can obtain important information about the administrative, social, and economic issues of any region to be studied.

Like many other eyalets, the Ahkâm Registers of Karaman had also been kept since 1742. Ending in 1878, this sequence consists of a total of 39 registers. Karaman Ahkâm Registers contain verdicts for the districts of Konya, Beyşehir, Nevşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Larende, and Akşehir. The present study classifies, analyses, and evaluates various lawsuits involving many different issues relating to Larende and its surrounding villages between the years 1742 and 1745. In this way, it is aimed to make a modest contribution to the studies on the relationships between central and provincial governments.

Keywords – Ottoman Empire, Ahkâm Register, Larende, Lawsuit

* Bu çalışma Karaman Uluslararası Yunus Emre ve Türkçe Bilgi Şöleni (7-9 Ekim 2021)'nde sunulmuş olan "18. Yüzyılın İlk Yarısında Larende'de Sorunlar (1 Numaralı Ahkâm Defterine Göre Larende'den Merkeze Yansıyan Şikayetler)" isimli tebliğin geliştirilmesinden oluşturulmuştur.

GİRİŞ

D. Goleman, duygusal zekanın (EQ) önemini ele alan çalışmasında “*Bencillik, şiddet, alçaklık, toplumsal hayatın güzelliklerini bozmaya başlar*” (Goleman, 2021: 22) şeklinde bir ifade kullanır. Toplumsal hayatın rutin akışında devam edebilmesi için de kişinin şiddet ve bencillik gibi duygularının kontrol altında tutulması gerektiğinden bahseder. İnsanlık tarihinin geçirdiği gelişimsel süreçte ise devlet yönetimleri bu türden olumsuz duygu ve hareketlerin önüne geçmeyi, geliştirdikleri adalet mekanizmaları aracılığı ile tesis etmeyi amaçlamıştır. Böylece kalabalık insan grupları bir arada yaşayabilmiştir. Adalet dağıtma işinin temel ayaklarından bir tanesi olan mahkemeler, bu işi devlet adına yürütmüştür. Kişinin meramını ya da derdini resmi kurumlara duyurabilmesi ise kamusal alanda yaşanabilecek muhtemel sorunların önüne geçmeyi mümkün kılmıştır.

Osmanlı Devleti’nin kurulduğu ilk yıllardan itibaren halk nezdinde, hükümdarın “*adil*” olması anlayışı ve beklentisi mevcuttur. Bu amaca yönelik olarak Orhan Bey ve II. Murad doğrudan halkı dinlemişlerdir (İnalçık, 2012: 157). İlerleyen yıllarda da halkın, şikayet hakkının bulunması, mahkemeye çıkabilmesi ya da mahkemedен çıkan karardan tatmin olunmaması gibi durumlarda Divân-ı Hümâyûn’a başvurabilmesinin yolu açık olmuştur (İnalçık, 1988: 34). İşte bu anlayışın sonuçlarından doğan Ahkâm Defterleri, halkın divâna başvurabilme hakkının bir yansımasıdır.

XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti’nin pek çok alanda sorunlarla başa çıkmaya çalıştığı zorlu bir süreçtir (Özkaya, 2008: 15-20). Söz gelimi çark dişlilerinin aşınıp makine elemanlarının işleyişini bozduğu gibi, her alandaki problemler, devletin kurumlarının işletim mekanizmalarında aksaklıklara oradan da davalara ve Divâna yansımıştır. Hatta bu davaların bazılarında yerel mahkemedeki kadının yolsuzluğu ya da görevini hakkıyla yerine getirmediği gibi gerekçelerle başvuruların yapıldığı da bilinmektedir (Zarinebaf-Shahr, 2000: 242-243; İlgürel, 1995: 468).

Eyalet esasına göre tertip edilen Ahkâm Defterleri, tutuldukları dönemlerde, kaydedildikleri bölgelerde yaşanan sorunları yansıtmaları bakımından çok kıymetli kaynaklardır. Şehirli ya da köylü farketmeksizin sıradan halkın gündelik yaşantısında hangi sorunlarla karşılaştıklarını günümüze taşımaktadırlar. Bu problemler yerel idarecilerin haksız uygulamalarından tutun da kamu güvenliği zaafiyeti gibi konulara varıncaya dek geniş yelpazede ortaya çıkan her türlü huzursuzluğu gözler önüne serebilme potansiyeline sahiplerdir. Nitekim bu noktadan hareketle, göz ardı edilebilen ancak toplumun sıkıntılarının en canlı haliyle görülebileceği dava konularının irdelenmesi, Osmanlı

toplum hayatında yaşanan sorunları anlayabilmemiz açısından kıymetlidir.

XVIII. yüzyılın ortalarına denk gelen tarihlerde tutulmaya başlanan, Ahkâm Defterleri’nden 39’u Karaman Eyaleti’ne aittir. 1742-45 yıllarını kapsayan 1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri¹’nde yer alan kayıtlardan Larende kazasına ait hükümler bu çalışmanın ana kaynağını oluşturmaktadır. Defter içerisinde Larende’ye ait 54 hüküm tespit edilmiştir. Bu hükümler birbirinden farklı konuları teşkil ettiği gibi bazıları ise birbirinin çok benzeri kayıtlardır. Defterde yer alan kayıtlardan 1742-45 yılları Osmanlı Larende’sinde yaşanan sorunların neler olduğu, şikayetlere dair hangi çözüm önerilerinin getirildiği gibi konulara yakından bakmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Sıradanın sesi niteliğinde sayılabilecek bu kayıtların izin verdiği ölçüde, Larende’de yaşananlara ışık tutulmaya çalışılacaktır.

1. Yerel İdareciler/ Ehl-i Örf ile İlgili Sorunlar

Osmanlı Devleti’nde yerel aristokrat olarak adlandırılacak askeri sınıf, özellikle XVIII. yüzyılda göz ardı edilemeyecek şekilde sivrilmişti. Aristokrat denilebilmesinin yolunu açan ise bu tür görevlilerin, büyük sermaye sahipleri olarak görünür hale gelmeleridir. Bu aristokrat sınıf kapsamına yerel idareci olarak ifade edilen tüm görevliler dahildi. Taşradaki idari görevlilerin XVI. ve XVII. yüzyıllardan itibaren artan etkisi XVIII. yüzyıla gelindiğinde iyice hissedilir olmuştur. Başlangıçta daimi olmayan vergiler (*avâriz-i divâniyye, tekâlif-i örfiyye, tekâlif-i şakka, imdâd-i seferiyye, imdâd-i hazariyye*) sürekli hale getirilmesi ve bunları toplama işi yerel idarecilerin verilmişti. Taşrada görev yapan, vali, sancak beyi, mütesellim, âyân, kethüdâ, voyvoda, subaşı ve mültezim gibi görevliler kendi üzerlerine düşen vazifeler çerçevesinde vergi toplama işini yürüteceklerdi (İnalçık, 2016: 45-64; Özkaya, 2008: 189-212; Ergenç, 1992: 105-118; Tabakoğlu, 2007: 582-584). Üstelik bu görevi padişahın taşradaki temsilcisi sıfatı ile yerlerine getireceklerdi.

Ashında vergi toplama işi en başından beri devlet adına, devlet tarafından görevlendirilen kişilerin toplaması ile

¹ 1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların çoğu spesifik bir temadan ziyade çoğunlukla transkripsiyon çalışmalarıdır. Bu çalışmalar için bk: Gürkan Cevger, *1 Numaralı ve 1155-1158/1742-1745 Tarihli Karaman Ahkâm Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.1-60), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum 2012; Nurullah Murat, *1 Numaralı Karaman Eyaleti Ahkâm Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.151-296), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Niğde 2017; Zeynep Yılmaz, *1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri’nin Çevrimiyazısı* (s.122-197), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aksaray 2018; Bahar Kaymaz, *1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri’nin Transkripsiyonu* (s.61-121), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aksaray 2019. Bahsi geçen çalışmalar haricinde, bu defter içerisinden Kayseri’ye ait hükümlerle Suraiya Feroqhi bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın detayları için bk: Suraiya Feroqhi, “18. Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet”, *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Madeline C. Zilfi (ed.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.8-27.

yürütülüyordu. Fakat XVIII. yüzyılda bu türden görevlilerin ön plana çıkmasının nedeni olarak halkın sürekli hale gelen vergileri ödeyememesi gösteriliyordu. Özellikle âyanlar vergi toplama zamanı köylünün ödeyemediği vergilerini reaya adına devlete ödemiş, hem köylü hem de devlet nazarında önemli birer kilit taşı haline gelmişlerdi. Âyan ve eşraf olarak nitelendirilen bu grup köylünün devlete olan borcunu kendi ceplerinden ödeyip daha sonra köylüden tahsil etme yoluna gitmişlerdi. Kaldı ki XVIII. yüzyıla gelindiğinde, vergi toplama meselesinin haricinde devlet ihtiyaç duyduğu levend toplama işinde kullanılmak üzere, topladığı vergi gelirlerini âyanların denetimine bırakıyordu (İnalçık, 2016: 49). Böylece yerel idareciler, özellikle âyanlar ellerinde hem para hem de asker bulunduran güçlü simalar şeklinde beliriyordu. Âyanlar köylünün devlete olan borcunu kapattıkta sonra taşrada köylüye borcunu kredilendirme yoluna gidiyor, ödeyemeyip toprağını terk etmek isteyen köylüye karşı kapısındaki askeri kullanmaktan da geri durmuyorlardı. Taşradaki bu çekilmez hal ardı arkası kesilmeyen sorunlara şikayetlere ve davalara yansyordu. Sadece âyanlar değil diğer idareciler hakkında da sürekli olarak görevini kötüye kullananların şikayet edildiği davalar divana ulaşıyordu.

Reaya sınıfının idarecilerinden şikayetçi oldukları konuların başında, görevin kötüye kullanılmasını içeren davalar geliyordu. Şikayetlere bakılırsa merkezden uzakta görevlendirilen ehl-i örf zümresi zaman zaman makamlarını veya rütbelerini halka karşı kullanmaktan geri durmuyorlardı. Örneğin Kudüs köylüleri kölgelerinde vergi toplayan Mehmed'i görevini kötüye kullandığı gerekçesi ile mahkemeye vermişlerdi. Mehmed bunların yaşadığı bölgede vergi toplamakla görevliydi ancak köylülerin ifade ettiğine göre gereğinden fazla mahsulü keyfi yere topluyordu (Singer, 2008: 2). Tıpkı Kudüs örneğinde olduğu gibi benzer bir durum da Larende'den merkeze iletiliyordu. Şikayet edilenlerin başında Larende Müftüsü Seyyid Mehmed Efendi vardı.

1743 senesi başında Larende ahalisi, Rikâb-ı Hümâyûn'a kadar gelmiş ve kazalarının müftüsü Seyyid Mehmed Efendi ve kayınpederi Seyyid Abdullah Efendi bir de akrabaları olan Hacı Abdi oğlu Yahya'dan davacı olmuşlardı. Anlattıklarına göre şikayet ettikleri isimler birbirleri ile ortak hareket edip, iki ayda bir "vilâyet masrafi" adı altında ahaliden otuzar-kırkar kese² akçeyi halka paylaştırarak salyane topluyorlardı ve halk artık zorla ödedikleri paralar yüzünden perişan hale gelmişti. Üstelik bu durum içinden çıkılmaz bir hal alınca Larende halkından 300-400 kadar hane İçel sancağında farklı yerlere göç etmişlerdi. Halkın iskan bölgelerini terk etmesinin altında iktidar sahiplerinin denetiminden uzak çetin ve zorlu coğrafyalara yerleşerek daha rahat hayat sürme düşüncesi yatmaktaydı (Erdoğan,

1999/2000: 15) Çünkü yerel iktidara mensup olanlar er ya da geç kendilerine ulaşarak para toplamaya devam edeceklerdi. Gerçekten de durum reayanın aleyhine işlemiş görünüyordu. Halkın evlerini terk ettiğinin haberleri Konya'ya ulaştırılmış ve yurtlarını terk eden aileler için yirmi kese para cezası çıkartılıp, aileler geri döndüklerinde de bu cezaya on kese akçe daha zam yapılmış ve toplamda otuz kese akçe salyane toplanmıştı. Zaten daha önceden haksız yere toplanan paralar yüzünden, ödeyecek gücü kalmadığı için evini yurdunu terk eden halk, şimdi bu para cezası ile iyice perişan olmuştu. Bu haksız para toplanması işinin son bulmasını istiyorlardı. Şikayet, bir zabıt aracılığı ile halktan usulsüz yere toplanan paraların sahiplerine geri verilmesi kararıyla son bulmuştu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.82/4 (H. Evâhir-i Rebû'î-ı evvel sene 1157/M. Nisan sonu Mayıs başı 1744). Ancak evrak üzerinde, 1744 senesi Mayıs ayı başlarına denk gelen bir tarihin atıldığı açıklama eklenmişti. Buna göre müftünün elinden fetva yetkisi alınıyor ve kayınbabasının da bundan böyle kimsenin işine karışmaması emrediliyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.82/4 (H. Evâhir-i Rebû'î-ı evvel sene 1157/M. Nisan sonu Mayıs başı 1744). Muhtemelen davadan çıkan ilk karardan sonra bölgede sular durulmamış ve bir sene sonra olay, Müftü Seyyid Mehmed Efendi'nin görevden alınması ile sonuçlanmıştı.

Nakibü'l-Eşraf'ların statüleri Osmanlı ülkesinin tümünde yüzyıllar içerisinde değişmiş ve bürokraside ayrıcalıklı özel bir yer edinmişti (Canbakal, 2021: 88-90). Mevcut durumun etkisi her yerde kendisini hissettiriyordu. Karaman ahalisinden Nakibü'l-Eşraf es-Seyyid Abdülzer de muhtemelen sahip olduğu görevin yıllar içerisinde yükselişinin kendisi lehine işe yaramasını bekliyordu. Kendisinin yanı sıra Müezzin Seyyid Mehmed isimli birisi de şikayet edilmişti. Konuyu bölge halkı adına mektup yazarak divâna ulaştıran Mevlana Mehmed Arif'ti. Bunlar görevli oldukları köylerdeki gelirleriyle yetinmemiş, ehl-i örf tائفesi ile bir olup halktan haksız yere para ve mal toplamışlardı. Üstelik mektupta asıl amaçlarının âyanlık elde etmek olduğunu ve usulsüz işleri bu sevda uğruna yaptıkları belirtiliyordu. Yaptıkları haksızlıklar ve zorla topladıkları paralar nedeniyle halk perişan vaziyetteydi. Bu haksızlığın önlenmesi ve durumun normale dönmesi talep ediliyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.257/6 (H. Evâhir-i Rebû'î-ı evvel sene 1157/M. Nisan sonu Mayıs başı 1744). Bahsi geçen sorun Larende'ye has bir durum değildi. Aynı yüzyılda Rum Eyaletine bağlı olan Yeni-il kazasında da benzer şikayetler divana ulaşmıştı. Kazanın köylüleri kadı ve naiblerin köy köy gezerek halka zulüm ettiklerinden bahsediyorlardı (Çelik, 2020: 100).

Meydana gelen bir başka sorun ise Larende'nin idarecilerinden olan Şehir Kethüdası el-Hâc Kadri ile şehir sakinlerinden Musa isimli vatandaş arasındaydı.

² Kese: 1 kese akçe 50.000 akçeye tekabül etmekteydi. Bk. (Çakır, 2019: 42-43).

Divana gelip şikayetçi olan taraf Musa idi. Kethüda Kadri, Musa'ya "senin zimmetinde alacağım var" diyerek belirli bir miktar para talep etmiş ancak Musa'nın böyle bir vereceği olmadığından bunu reddetmişti. Hatta bu konu yüzünden bir defa mahkemeye çıkmışlar ve mahkeme Musa'yı haklı bulmuştu. Kethüda Kadri bu durumu kabul edememiş olacak ki Musa'yı yakalattırıp 57 gün hapsedmiş ve o hapisteyken evine zorla el koymuştu. Sadece bununla kalmamış Musa'ya ait olan 1300 kuruş nakit parasını da zorla almıştı. İşte Musa elindeki yetkiyi ve makamını kendisine karşı kullanmaktan geri durmayan Şehir Kethüdası Kadri'den bu nedenlerle şikayetçiydi. Dava sonunda Musa'ya zorla elinden alınan evi ve parasının iade edilmesi isteniyordu. Ancak kayda bakılırsa Kethüda Kadri keyfi yere Musa'yı hapse attığı 57 güne karşılık herhangi bir yaptırımla karşılaşmamıştı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.108/1 (H. Evâsıt-ı Sâfer sene 1156/M. Mart sonu Nisan başı 1743).

Bahsi geçen örneklerde olduğu gibi bazı sorunlarda idarecilerin görevlerini kötüye kullandıkları açıktır. Bunun haricinde ise kimi olaylarda problem çıkartan kişi ya da kişilerin bölgenin idari yetkililerinden güç aldıkları ve onların desteğiyle huzursuzluk çıkarmaya tevessül ettiklerinden şikayet ediliyordu. Bu türden bir vaka da Larende ahalisinin, Danil ve Arslan isimli zımmilerden şikayetçi olduklarında ortaya çıkıyordu. Danil ve Arslan'ın fitneci ve zararlı kişiler olduklarını, sürekli halkın başına bela açtıklarını üstelik bunu yaparken kadı, naib, mütesellim, voyvoda ve subaşı gibi çeşitli ehl-i örf taifesinin desteğini aldıklarını ileri sürüyorlardı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.255/3 (H. Evâsıt-ı Rebü'l-ahir sene 1157/M. Mayıs ortaları 1744). Eşkiya olarak tanımlanan bu isimlerin yaptıkları zulmün eşi benzeri olmadığından bahsediliyordu. Aslında Larende'de kayıtlara giren bu olayın eşi de benzeri de vardı. Farklı yerlerden farklı zamanlarda devletin merkezine sürekli böylesi şikayetler gidiyordu. Buna çok benzer bir örnek Aksaray kayıtlarında yer alıyordu. Bölgenin şöhretli hırsızlarından biri olarak bilinen Hacı İlyas oğlu Hızır'ın, civarın âmillerinden Mustafa tarafından korunduğu söyleniyordu (Fidan, 2017: 210).

Divâna yansıyan kayıtlar içerisinde yerel idareciler de dilekçeler aracılığıyla ya da bizzat kendileri gelerek halkı şikayet ettikleri oluyordu. Böylesi bir duruma örnek olarak gösterilebilecek bir konu ihtisâb vergisi ile ilgiliydi. İhtisâb ile ilgili konular çok eskiden beri belirli bir nizamla göre düzenleniyordu. Üstelik uygulandığı şehirlerin ekonomileri için önemli miktarları içeriyordu (Taş, 2007: 409-436). XVI. yüzyılda Larende ihtisâbı yaklaşık olarak yıllık 100.000 akçe civarındaydı (Ergenç, 2012: 104). XVIII. yüzyıla gelindiğinde Karaman'da alınmakta olan ihtisâb vergisini, 1743 senesinde toplamakla yükümlü olan isim Kabucuoğullarından İsmail bin Mustafa'ydı. 2000

akçelik bir hissesi vardı ve bunu toplama işini üç seneliğine Seyyid Ahmed ve Seyyid Osman'a iltizama vermişti. Bunlar gerekli olan vergiyi toplamaya gittiklerinde ismi verilmeyen ancak mütegalibe yani zorba olarak nitelenen birisi ödemeye yanaşmamıştı. Konu davalık olunca ödenmesi istenen ihtisâba şimdi bir de dava masraflarını içeren ihzariye bedeli eklenmişti. Dava ihtisâb ve ihzariyenin tahsil edilmesi yönünde karara bağlanmıştı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.157/3 (H. Evâhir-i Rebü'l-ahir sene 1156/M. Mayıs sonu Haziran başı 1743). Aradan geçen on sene sonunda İsmail hala aynı görevi yürütüyordu ve yine bir başka dava kaydında adı geçiyordu. Bu defa da şehirden başka isimler ile davalık olmuştu ve sonuçta kendisinin hissesine karışılmaması yönünde bir sonuca varılmıştı (Cengiz, 2014: 308).

XVIII. yüzyılda Larende'de bir boyahane vardı ve burada kullanılmak üzere çeşitli boya hammaddeleri üretiliyordu (Cengiz, 2014: 283-284). Üstelik bölge tarımında boya hammaddelerinin üretimi oldukça fazlaydı. 1743 senesinde Seyyid Hüseyin ve Hacı Ali divana gelip, vergilerini toplamakla yükümlü oldukları bazı reyalardan şikayetçi olmuşlardı. İsmi verilmeyen iki köyde, köy halkı boya hammaddesi üretip satıyordu ve bunlara dair öşür vergisi vermeleri gerektiğinde kimisi vermek istemiyor kimisi de noksan vermeye çalışıyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.153/2 (Evâsıt-ı Rebü'l-ahir sene 1156/M. Haziran ortaları 1743). 1742 senesi Ağustos ayında ise Havâs-ı hümâyün Voyvodası Seyyid Osman divana gelip, görev alanında olan Larende'ye bağlı kimi köylerdeki bazı reyanın pamuk ürettiği, buna karşılık onda bir öşürü talep ettiğinde köylülerin "maktû virüb öşr virmeyüz deyü" öşür ödemeyi reddettilerinden şikayetçi olmuştu. (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.9/3 (Evâil-i Cemâziyelâhir sene 1155/M. Ağustos başı 1742).

Takvimler 1742 senesini sonlandırıp 43 senesine doğru ilerlerken bu defa da hane başına hesaplanan avâız ve divânî vergilerini ödemek istemeyen Larende'liler şikayet ediliyordu. Ali ve Mehmed, bölge halkından bazılarının "hâneye bağlı tekâlif alınmak icâb ider emlak ve yerleri" oldukları halde avâız akçelerini ödemeye yanaşmadıklarından şikayetçilerdi. Mahkeme, halkın karşı çıkmaması ve üzerlerine düşen vergilerini tamamen ödemeleri gerektiğini içeren belgeyi Ali ve Mehmed'e teslim ederek onları bölgelerine göndermişti. (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.68/4 (Evâil-i Zilkâde sene 1155/M. Aralık sonu 1742/Ocak başı 1743).

Yukarıda bahsedilen üç örnekte de köylülerin vergi ödemeye itiraz ettikleri görülüyor, oysa kendileri için öşür ve diğer vergiler tanımlanmıştı ancak köylüler buna direnmiş olmalıydı ki konu divana kadar uzanmıştı. Belli ki XVIII. yüzyıldaki savaşların getirdiği ağır sorumluluklar halka en başta daha fazla vergi ödemesi şeklinde yansıtılıyordu. Halk bir şekilde itiraz

edip vergi vermeye dirense bile konular mahkemelere ulaşıyor toplumda sürekli bu türden huzursuzluklar yaşanıyor. Mahkemelere davacı olarak bazen halk bazen de görevliler geliyordu. Görevliler dava ederken vergi toplamayı kendileri değil devlet adına yürüttüklerini ileri sürüyor, halk dava ederken büyük orada yerel idarecilere güvenmeyip onların devleti bahane ederek ellerindeki mallara göz diktiklerini öne sürüyorlardı. Oysa bu toplumun çok da yabancı olduğu bir durum değildi sadece şikayetlerin sayıları çok fazla artmıştı. Bu tarihlerden yaklaşık yüz sene önce de farklı bölgelerden benzeri durumlar yaşanıyor. 1653 senesinde Manisa'dan İbrahim'in divana geliş sebebi de aynıydı. Bu kadar ağır vergileri padişahın değil bölgesindeki idarecilerin istediklerini düşünüyordu (Barkey, 2016: 87-88). 1743 yılında Larende'den kayıtlara yansıyan hüküm de tıpkı Manisa örneğinde olduğu gibi, halkın yerel idarecilere güvenmediğini işaret ediyordu. Larende'nin İbrala köyünden bazı isimler -belgede bunlar kötü niyetli olarak tanımlanıyor- iddiaya göre vergilerini toplamak için vekil tayin edilen Mehmed Efendi bin Halil Efendi ve Mehmed Ağa bin Süleyman Ağa'nın vekilliklerini kabul etmiyorlardı. "Bizler sizin vekilliğinizi istemiyoruz" diyerek itiraz ediyorlardı. Ancak vekillerin elinde Larende Naibi Seyyid Ahmed tarafından verilmiş görev belgeleri vardı ve kendileri İbrala'nın vergilerini tahsil edeceklerdi (BOA.A. {DVNS.AHK.KR.d. 1, s.69/1 (Evâi'l-i Zilkâde sene 1155/M. Aralık sonu 1742/Ocak başı 1743).

Bazen idareciler kendi aralarında da anlaşamıyor ve birbirlerinin vergi toplama alanlarına müdahil oluyorlardı. Bu türden bir sorun 1743 senesi Haziran ayında Larende'den sorun olarak divâna ulaştı. Es-Seyyid el-Hâc Mehmed, eski Nakîbü'l-Eşrâf Kaymakamı es-Seyyid Abdullah ve Hacı Abdi oğlu es-Seyyid Hacı Yahya kendilerinden şikayetçi olunan isimlerdi. Üstelik hepsinin Seyyid sülalesinden oldukları ifade ediliyordu. Bu isimler hakkında davacı olanlar ise el-Hâc Abdülkadir, es-Seyyid Hasan, Felgal? Süleyman, Hüseyin ve el-Hâc Mehmed idi ve şikayeti Larende ahali adına vekil olarak yapıyorlardı. Gönderdikleri dilekçelerinde kendilerinin sorumluluğunda olan tekâlif toplama işine yukarıda isimleri sıralanan Seyyidlerin gereksiz yere karıştıklarından davacılarıydı. Şikayet konusu olarak da kendi çıkarları için ahali ve fukaradan sebepsiz yere para topladıklarını ve kendi işleri için sarf ettiklerini ileri sürüyorlardı. Tarafların orta yolu bulması için Dergâh-ı Muâllam Gediklilerinden İbrahim mübaşir olarak tayin edildi ve sorunun kanunlar çerçevesinde çözüme kavuşturulması istendi (BOA.A. {DVNS.AHK.KR.d. 1, s.156/5 (Evâhir-i Rebîü'l-âhir sene 1156/M. Haziran ortaları 1743).

Ancak mevzu bahis olan sorun bununla son bulmadı ve hemen arkasından bir dilekçe daha gönderildi. Kaydın haber verdiğine göre ilk karardan sonra olaylar şu şekilde seyreliyordu. Divândan çıkan karar Karaman valisine ve Konya mütesellimine yazılmıştı. Mübaşir bu

evrakı alıp, Konya'ya vardığında şikayet edilen isimlerin, bölgenin "eşirra"³ olarak adlandırdığı sorunlu isimlerinden Borlu Süleyman, Dalkavuk İmam Ahmed ve Taşoğlu Osman isimli şahısları tahrik ederek olayın seyrini değiştirdiklerini öğreniyordu. Borlu, Dalkavuk ve Taşoğlu'nu kendi işlerini yürütmek üzere Suğla Voyvodası Ali'ye gönderip 7.000 kuruş borç para istemişler, üstelik bu parayı 1.500 kuruş faizle almışlar ve kendi çıkarlarına uygun şekilde kadiya deftere kaydettirip toplamda 9.000 kuruşu ahaliye ödetme yoluna gitmişlerdi⁴. 9.000 kuruşluk parayı ahaliye paylaştırıp bunun 2.500 kuruşunu zorla toplayıp Voyvoda'ya teslim bile etmişlerdi. Oysa şikayet edilen isimlerin haksız olduğu ilk dilekçede açıkça belirtilmişti ve bununla suçlarının sabit olduğu iyice anlaşılmıştı. Sonuç olarak önce haksız yere toplanan paranın sahiplerine geri ödenmesi, tarafların aralarında anlaşarak sorunlarını çözmeleri ve kişilerin birbirlerinin işine karışmaması isteniyordu ((BOA.A. {DVNS.AHK.KR.d. 1, s.157/1 (H. Evâhir-i Rebîü'l-âhir sene 1156/M. Haziran ortaları 1743).

Suğla Voyvodası Ali'den alınan paranın tamamı ödendi mi? Ödendiye bu para kim ya da kimlerin cebinden çıktı? Bu gibi konulardan haberdar değiliz ancak burada asıl önemli olan konu sorunun bir kişi ya da birkaç kişiyi değil Larende ahalisinin geneline etkilemiş olmasıdır. Üstelik şikayete adı karışan isimlerin tamamı, dava edilenler de dava edenler de bölgenin önde gelen isimleriydi ve böyle bir konu ile davalık olmaları dikkat çekiciydi. Dava bittikten sonra aynı bölgede yaşamlarına devam eden bu isimlerin hayatlarında herhangi bir değişiklik ya da ahâli nezdinde bir itibar kaybının olup olmadığı asıl merak edilmesi gereken noktadır.

Bu konuyla ilgili merak edilmesi gereken başka bir husus da bölgenin sorunlu isimleri olarak bilinen Borlu Süleyman, Dalkavuk İmam Ahmed ve Taşoğlu Osman'a ne olduğu ya da herhangi bir ceza alıp almadıklarıydı. Bahsi geçen isimlere ne olduğu konusunda yine imdadımıza divân kayıtları yetişiyor ve akıbetleri hakkında bizleri aydınlatıyor. Konu ilk olarak 1743 senesi Haziran ayında kayıtlara giriyor ardından Temmuz sonu ya da Ağustos ayının başına denk gelen günlerde yeniden beliriyordu. Nitekim Larende'de 1743 senesi yazında yaşanan sorunların asıl faturası bu üç kişiye kesilmiş benziyordu. Çok yüksek ihtimalle bölge halkından zorla para toplama işine girişip karışıklık çıkmasından bu kişiler mesul tutuluyordu. Üç kişi yaşanan kargaşanın sorumluları olarak görülüp, tutuklanarak Larende kalesinde hapsedilmişti. Ancak içlerinden Taşoğlu Osman bir yolunu bulup firar etmeyi başarsa bile kısa sürede yeniden yakalanarak hapse atılmıştı. Daha sonra mahkumların Magosa Kalesi'ne

³ Eşirra: Şerir'den, şer işleyen, hayırsız, kötü. Bk. (Sami, 2019: 1139).

⁴ Bahsi geçen 7.000 kuruş, 1.500 kuruş faiziyle toplamda 8.500 kuruş yapar ancak kadiya 9.000 kuruş olarak kaydettirilmiştir. Aradaki 500 kuruş farkın neden kaynaklandığı bilinmemektedir (BOA.KAD/1., 157:1).

gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Muhtemelen Larende kalesine atılmaları geçici bir durumdu. Asıl cezalarını Magosa'da çekeceklerdi. Şimdi bu üç kişinin Magosa Kalesi'ne gönderilmesi planlanıyor ve kendilerinin transferleri sürecinde Larende ile Magosa arasında bulunan tüm güzergah idarecilerine haber gönderiliyordu. Mahkumların sevki sırasında güvenli yerlerde bekletilmeleri ve yol boyunca görevlilere güvenilir isimlerin rehberlik etmesi isteniyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.180/2 (H. Evâil-i Cemâziyelâhir sene 1156/M. Temmuz sonu Ağustos başı 1743).

Mahkumların kaçma girişiminde bulunmalarına mahal vermemek ve yeniden sorun teşkil etmelerinin önlenmesi amaçlanıyor olmalıydı. Zaten içlerindeki Taşoğlu Osman kısa süreli bile olsa kaçmayı başarmıştı. Dahası eşirra olarak nitelenen isimlerden bir tanesi dalkavuk diye anılıyordu ve kendisi imamdı ya da bir süre imamlık yapmıştı. Karışıklığa neden olan isimlerin ahvalleri belli olmuştu ancak bunları tahrik edip olaya dahil ettikleri ileri sürülen Seyyidler gurubuna ne olduğu hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz.

Borlu Süleyman, Dalkavuk İmam Ahmed ve Taş oğlu Osman tarihte adı çok fazla bilinen eşkıyalardan değillerdi ancak Larende ahalisini epeyce huzursuz etmişlerdi. Sonuçta da devletin pek çok yerde eşkıyalara karşı uyguladığı şekilde kalebend olarak cezalandırılmışlardı. Bu isimler Larende civarında biliniyordu, oysa XVIII. yüzyılda hemen her yerde kendi bölgesinde kötü şöhrete sahip olan isimler mevcuttu. Kocaeli ve Sakarya civarlarında ise buldukları bölge halkına zulüm eden, Kandıralı Mehmet ve Deli Balta namıyla bilinen eşkıyalar mevcuttu (Çetin, 2009: 109-111).

Adı kayıtlara farklı davalarda yeniden görünen isimler de oluyordu. Bunlardan en çok dikkat çekenlerinden bir tanesi Suğla Voyvodası Ali Ağa'ydı. 1743 yazında sebepsiz yere para toplanması probleminde kaynak olan parayı faizle kendisi vermişti. Başka sorunlar yaşad mı bilinmez ama bu olayların etkisi anca geçmiş olmalıydı ki birkaç ay sonra kendisi yeniden davalık oluyordu. Şubat sonu Mart başına denk gelen 1744 senesinde kendisi bu kez de Ilgın Madeni Mültezimi el-Hâc İbrahim tarafından şikayet edilmişti. İbrahim'in görev yerlerinden biri olan Larende Gürbüz? mezrasının vergileri kendisi tarafından vekil tayin edilen Abdurrahman eliyle toplanıyordu. Ancak Suğla Voyvodası "buralar Suğla⁵ arazisindenmiş" diyerek, vekilin toplayıp ambara koyduğu mahsulden 45 Karaman kilesi⁶ miktarını, gasp etmişti. Üstelik bunu

ambara zorla girerek yapmıştı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.232/2 (H. Evâsıt-ı Muharrem 1157/ M. Mart ortaları 1744).

Suğla Mutasarrıfı el-Hâc Ali de divana gelerek Larende'de yaşayan bazı isimlerden davacı olmuştu. Ali kayıta adı geçen isimlerin Konya'ya yanına gelip kazanın masrafları için 300.000 kuruş parayı borç aldıklarını, ancak kendilerinin aralarında anlaşmazlık olduğu için buna ödemeleri gereken borçlarını bir türlü vermediklerinden bahsediyordu. Şahısların kendi aralarındaki sorunlar yüzünden toplanıp borcu ödeyemeyecekleri anlaşılmış olmalı ki Konya müteselliminden ismi verilmeyen bir kişiyi bu konuyu çözmek üzere mübaşir aracılığı ile Konya'ya çağırması bekleniyordu. Şahıslar Konya'ya geldikten sonra Konya naibinin de meseleyi çözmesi ve Ali'nin borcunun eksiksiz alınması isteniyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.230/3 (H. Evâsıt-ı Muharrem 1157/ M. Mart ortaları 1744).

Bu problemden yaklaşık bir ay sonra Suğla mutasarrıfının Larende kadısı ile karşı karşıya geldiği kayıtlardan anlaşılıyordu. Yine kendisi şikayetçi konumundaydı ve Larende Kadısı Seyyid Mehmed'i dava ediyordu. Normalde paşalar, valiler ya da diğer devlet görevlileri bir şehri ziyaret ettiklerinde bunların masrafları ya da takdim edilen hediyeler, uzun yıllardır bölgelerin âyân ve eşrâfi tarafından ödeniyor onlar da yaptıkları masrafları daha sonra faiziyle birlikte ahalinin hesabına borç olarak kaydediyorlardı. "Vilâyet harcı" adı verilen bu masraflar, paşa nereye ziyaret ederse o bölgenin halkını ilgilendiriyordu (İnalçık, 2016: 52). Üstelik bu harcamalar rastgele değil belirli bir düzen içerisinde gerçekleşiyordu. Ayrıca konaklanacak bölgeye önceden bu durumu haber veren evraklar gönderiliyordu (Çetin, 2012: 349). Voyvoda Ali'nin anlattığına göre, Larende kadısının kendisine bir garezi vardı ve düşmanca tavır içerisindeydi. Ser-asker el-Hâc Ahmed Paşa Larende'ye gittiğinde Larende'de misafir olmuş ve paşanın masrafları olarak gösterdiği 8.080 kuruşu dağıtarak Suğla köylerindeki ahaliden toplamaya çalıştığını ifade etmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.248/3 (H. Evâhir- Sâfer 1157/ M. Mart sonu 1744).

İsmi kayıtlarda sıklıkla görülen bir başka isim ise Larende âyânı Çavuşzade Seyyid İbrahim Ağa'ydı. Belgede açıkça ifade edildiğine göre ailesi uzun yıllardır âyânlık yapıyordu ve sıra kendisindeydi. Üzerine düşen görevleri kendisi layık ile yerine getiriyordu ve bu iş için liyakat sahibiydi ancak kendisini istemeyen bazı kişiler bir yolunu bulup Konya mahkemesinde İbrahim'e görevden el çektirmeyi başarmışlardı. İbrahim'in kaza ahalisinin işlerine karışmaması isteniyordu ve o da bu karara uydu. Fakat ordu sefere hazırlanıyordu ve gerekli olan tüm işlerin yapılması için Larende'de kendisinin gayretli çalışmasına ihtiyaç vardı. Bu yüzden İbrahim yeniden Larende âyânı olarak

⁵ Suğla: Senede en az kırk gün su basması içap eden yer hakkında kullanılan bir tabirdir. Böylesi arazilere ekilen ekimin tohumu devlet tarafından verilirse devlet mahsulünün yarısını alırdı (Pakalın, 1993: 262; Sertoğlu, 2015: 495); Alâaddin Aköz'ün "XVI. Asırda Lârende Kazası Hakkında" isimli çalışmasında Larende de mevcut olan suğla arazilerinin gelirlerine dair açıklamalar yer almaktadır (Aköz, 1993: 99-136).

⁶ Karaman kilesi: okka cinsinden değeri 25'tir. Bu yaklaşık 32 kg'dır. Daha detaylı bilgi için bk. (Taşkın, 2005: 66).

tayin edildi. Bu olay 1743 senesi Eylül sonu Ekim başında yaşanıyor. İbrahim'den beklenen Larende'de devletin ihtiyacı olan vergilerin toplanması ve kazanın diğer işleri ile ilgilenmesiydi (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.201/1 (H. Evâhir-i Şâban sene 1156/ M. Eylül Sonu Ekim başı 1743).

Aradan geçen bir senenin sonunda konu bir şekilde tekrardan divâna intikal etmişti. Yeni kayıta tarih bulunmamakla birlikte hemen öncesi ve sonrasındaki hükümlerin tarihlerinden olayın 1744 senesi Ekim ayında olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıta Larende kazasının hemen her mahallesinden bir kişi olaya dâhil oluyor ve Çavuşzade İbrahim Ağa'nın kendilerinin âyânı olarak görev yapmasını istiyorlardı. Mahkeme de bu sözlü beyanı şahitler huzurunda kayda almıştı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.295/1 (H. Evâi'l-i Şâban sene 1157/ M. Eylül sonu Ekim başı 1744⁷).

1742 senesi sonlarına doğru yine görevlilerin kendi çalışma alanlarına haksız yere müdahil oldukları bir konu divâna gelmişti. Seyyid İsmail veled-i Mahmud ve Seyyid Mehmed veled-i Seyyid İsmail gönderdikleri dilekçelerinde, Havâss-ı Hümâyûn Subaşılarının kendi hakları olmamasına rağmen bunların tımarından olan Batlas isimli köyün gelirlerine karışmışlardı. Subaşılar kendi mültezimlerini köye göndermiş köylünün elindeki mahsulü zorla almışlardı. Konu mahkemede görülerek, haksız müdahalenin sonlandırılması yönünde bir karar çıkmıştı. Fakat bunlar geri dönmeden bu defa da ismi verilmeyen başka bir şahıs aynı şekilde mahsulü zorla zapt etmişti. En sonunda davacıların görev alanına yapılan bu usulsüz davranışların sonlandırılması ve kimsenin karışmaması yönünde bir netice çıkmıştı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.64/1 (H. Evâhir-i Şevval sene 1155/ M. Aralık sonları 1742).

Yine Havâss-ı Hümâyûn'dan el-Hac Süleyman kendi hakkı dışına taşıp, Sipahi Mehmed'in sorumluluğunda olan Yağmurlar köyü gelirini haksız yere toplamıştı ve kayıta bunun düzeltilmesi isteniyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.188/4(H. Evâil-i Receb sene 1156/ M Ağustos ortaları 1743).

Bu olay 1743 senesi Ağustos ayında gerçekleşmişti oysa daha 4-5 ay önce Sipahi Mehmed'e atama belgesi verilmişti. Kendisi birbirinden farklı yerlerden olmak üzere toplamda 18.051 akçelik bir tımara mutasarrıf olmuştu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.105/1 (Evâil-i Sâfer sene 1156/ M. Mart sonu Nisan başı 1743). Belki de el-Hâc Süleyman'ın bundan haberi yoktu ya da kayıtlara geçirilmeyen başka bir amacı vardı.

İdarecilerin toplamakla yükümlü oldukları vergi miktarının alacak verecek davasına evrildiği şekilde sorunlar da görülebiliyordu. Kayıtlardaki davalardan bir tanesi idarecilerin kendi aralarında yaşamış oldukları

anlaşmazlıklara iyi bir örnek olarak gösterilebilir. Karapınar menziline sorumlu olan Halil divana gitmiş ve Larende'nin ileri gelenlerinden bazı isimler hakkında şikayetçi olmuştu. İddiasına göre Nâkib Seyyid Abdullah Çavuşoğlu Seyyid İbrahim, Hacı Ali, Şeyh Ahmed Mevlevî ve şehir kethüdası Abdülkadir'in zimmelerinde 1.500 kuruş avâriz akçesi vardı ve bahsi geçen isimler 1.250 kuruşu kendisine teslim etmiş ancak geriye kalan 250 kuruşu bir türlü ödemiyorlardı. Suçlanan isimler neden 250 kuruşu ödememişlerdi ya da neye dayanarak ellerinde bulunduruyorlardı belli değil ancak sonuçta kendilerinden bahsi geçen 250 kuruşluk miktarın Halil'e teslim edilmesi isteniliyordu ((BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.156/2 (H. Evâhir-i Rebü'l-âhir sene 1156/ M. Haziran ortaları 1743).

2. Bireysel Anlaşmazlıklar ve Asayiş Problemleri

İnsanın olduğu her yerde ve her dönemde sorunların olması kaçınılmaz bir durumdur. Ancak çalışmanın en başında bahsedildiği gibi bireyin bencillik ve şiddet eğilimlerinin belirli bir seviyede tutulması toplum huzuru açısından elzemdir. Bu noktadan hareketle Larende kazasında XVIII. yüzyılın ortalarında meydana gelen gasp, yaralama, adam kaçırma ya da alacak verecek sorunları gibi konulara yakından bakmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Böylece halk arasında hangi sorunların yaşandığı ve bu sorunların ortaya çıkışını hazırlayan amillerin neler olduğunu irdeleyerek kamusal alanda yaşanan problemlere yakından bakmak için uğraş verilmiştir.

Bireyin olduğu her yerde sorunların olması ne kadar doğalsa, bu sorunların çoğunun paradan kaynaklanıyor olması da bir o kadar doğal kabul edilmelidir. Paranın insan hayatındaki rolünün tartışılmaz önemi her dönemde kendisini göstermektedir. Bu durum ile alakalı ilk örnekte Larende'de yaşayan Abdullah Efendi şikayet edilmiştir. İçil sakinlerinden Seyyid Abdülhalim, Abdullah Efendi'nin kendisine ait olan atını ve 800 kuruşunu zorla aldığından şikayetçiydi. Konu o taraflarda görev yapan mübaşire devredildi ve haksız yere alınan para ile atın, sahibine teslim edilmesi istendi (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.15/2 (H. Evâsıt-ı Cemâziyelâhir sene 1155/ M. Ağustos ortaları 1742).

Sadettin isimli birisi de mukâtaası olan yerlerin gelirini toplaması için vekil tayin ettiği Şeyh Ali oğlu Seyyid Mustafa'yı dava etti. Seyyid Mustafa, Sadettin'in hakkı olan 759 kuruşu vermiş ancak 61 kuruş parası hala kendi zimmetindeydi ve ödemesi istendiği her seferinde ayrı bahane üreterek bir türlü parayı teslim etmek istememekteydi. Bu para her ikisi arasında epeyce sorun olmuştu ve bu yüzden ismi belirtilmeyen bir şahıs bu iş için vekil atanmıştı. Mustafa'nın borcunu vekile teslim etmesi emredilmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.88/4(H. Evâhir-i Zilhicce sene 1155/ M. Şubat ortaları 1743).

⁷ Bu hükmün tarihi olmamakla birlikte bir önceki ve bir sonraki hükümler üzerinde aynı olan tarih esas alınmıştır.

Larende ahalisi arasında yaşanan sorunlar içerisinde Müslüman ve gayrimüslim ahalinin de karşı karşıya geldikleri oluyordu. Haçık? isimli zımmî vatandaş herhangi bir borcu olmadığı halde İbrahim adında birisinin kendisinden bir miktar alacağı olduğunu ileri sürerek rahatsızlık verdiğinden şikayetçi oluyordu. Oysa konu buraya gelmeden evvel taraflar mahkeme huzuruna çıkmışlar ve İbrahim alacaklı olduğunu isbat edememişti. Mahkeme bunun üzerine Haçık'ı rahatsız etmemesini istemişti ((BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.223/2 (H. Evâil-i Zilhicce sene 1156/ M. Şubat başı 1744).

Çalışma kapsamında incelenen hükümler içerisinde bir de adam yaralama konusu kayıtlıdır. Larende sakinlerinden Teraki isimli şahıs birden çok kişi tarafından şikayet edildi. Arka arkaya yazılan hükümlerden anlaşıldığına göre Teraki asla kendi halinde durmayıp sürekli birilerini rahatsız ediyordu. Davacı olan ilk isim İstefan'dı. İstefan divana geldiğinde kendisinin kazanın bazı işlerini görmek üzere vekil tayin edildiğini ve Teraki'ye bir zararı dokunmadığı halde odasının Teraki tarafından basılarak elinden vekalet cihetini zorla aldığından şikayetçiydi. Teraki odasını bastığında elinde kesici bir alet vardı ve küfürler savurarak İstefan'ın üzerine saldırmış, en sonunda da vekalet evraklarını zorla elinden almıştı. İstefan, Teraki'nin nasıl birisi olduğunu anlatırken, belgedeki şekliyle "*katl-i nüfûs itmek âdet-i müstemirresi olduğu*"nu belirtip sürekli olarak bu işlerle uğraştığını ifade ediyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.254/5 (H. Evâsıt-ı Rebû'l-evvel sene 1157/ M. Mayıs ortaları 1744).

İstefan'ın hemen arkasından divana gelen isim Boğus isimli zımmiydi. Boğus'da tıpkı İstefan gibi kendisinin Teraki'yle herhangi bir sorunu olmadığını anlatıyordu. Teraki elindeki bir bıçak ile onu sırtının ortasından yaralamıştı⁸ ve Boğus o dönemde davacı olduğu halde bölgenin âyân ve mütegalibesinden olduğu ileri sürülen Memiş Hacı Ahmed yüzünden hakkını alamadığından davacıydı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.255/1 (H. Evâsıt-ı Rebû'l-evvel sene 1157/ M. Mayıs ortaları 1744).

İstefan ve Boğus her ikisi de Teraki'den şikayetçilerdi ancak onların şikayetlerinin kayda geçirilmesinden hemen sonra Teraki'nin de bu iki isimden davacı olduğu kayıtlara giriyordu. Teraki yanına isimleri verilmeyen birkaç kişiyi de alarak divana gelmişti. Onun anlattığına göre ise olaylar biraz daha farklıydı. İstefan'ın şerli birisi olduğunu, yanına da kendi amacına hizmet etmesi için Boğus isimli birisini takip âyân ve mütegalibeden birilerine güvenerek kendisine

iftira attıklarını ileri sürüyordu⁹. Oysa Teraki'ye göre ortada herhangi bir yaralama vakası yoktu fakat onlar İstefan'ı yaraladığı şeklinde yalan beyan ile kendisini suçluyorlardı. Kendisi hakkında ortaya atılan iddiaların ortadan kaldırılarak hakkın yerini bulmasını talep ediyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.259/3 (H. Evâhir-i Rebû'l-evvel sene 1157/ M. Mayıs sonları 1744).

Ortada gerçekten bir yaralama hadisesi var mıydı? Yoksa Teraki'nin bahsettiği gibi İstefan ve Boğus akıl birliği yaparak divanın yolunu mu tutmuşlardı? Öte yandan İstefan'ın vekillik işi anlaşmazlığa sebep olsa bile Boğus gerçekten sebepsiz yere mi yaralanmıştı? Tüm bunlar akıllara gelmesi muhtemel sorulardır.

Bir başka kayıta ise Taşoğlu Osman yeniden karşımıza çıkıyor. Kronolojik sıralamaya bakıldığında bu olayı 1743 senesi başında kış aylarında yaşıyordu. Tüm Larende'yi karıştırıp bir şekilde firar edip en sonunda Magosa kalesine hapsedilmesi hadisesi bu olaydan sonra meydana geliyordu. Ocak ayında Taşoğlu Osman yanına Hacı Abdi oğlu Yahya, Halil Efendi ve Çopurzade Mehmed ve ismi belirtilmeyen iki kişiyi daha alarak el-Hâc Abdülkadir'in zorla 700 kuruşunu almıştı. Zorla aldığı parayı da bir türlü ödemediği için dava ediliyor ve paranın Abdülkadir'e teslim edilmesi isteniliyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.81/1 (H. Evâhir-i Zilkâde sene 1155/ M. Ocak ortaları 1743).

El-Hâc Abdülkadir sadece Taşoğlu Osman'a 700 kuruşunu kaptırmakla kalmamış, kazanın işleri için birilerinin emriyle vekil olarak kendi cebinden 450 kuruş para harcamış ve bir türlü o parayı da alamamıştı. Şimdi divâna gelmiş tüm alacaklılarından ayrı ayrı davacıydı ve kendisine ait olan paraların iade edilmesini talep ediyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.81/2 (H. Evâil-i Zilhicce sene 1155/ M. Ocak sonu Şubat başı 1743).

Muhtemelen el-Hâc Abdülkadir Larende'de tanınan ve işe yarar bir simadır. Farklı bir kayıta bahsedildiğine göre Larende ahalisi yukarıda ismi geçen isimlerden şikayetçidir. Seyyid Mehmed Efendi, Abdullah Efendi ve Hacı Abdi oğlu Hacı Yahya ve Halil Efendi halktan kazanın masrafları diyerek para toplamış ve kendi işleri için harcamışlardı. Durum anlaşılıp ahali paralarını talep ettiğinde bir türlü ödememişlerdi. Ahali toplanarak el-Hâc Abdülkadir'i bu paraların toplanması için vekil tayin etmek istiyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.89/5 (H. Evâhir-i Zilhicce sene 1155/ M. Şubat ortaları 1743).

Larende'nin Kirişçi Mahallesi'nden olan Derviş Hatib Ali bin Mehmed ise bir miras davası için kayıtlara

⁸ Belge üzerinde bu hadise "*bıçak ile bunun iki dal arasından darb ve cürm itmekle*" şeklinde ifade edilmektedir (BOA.KAD/1., 255:1).

⁹ Belge üzerinde bu iddia "*bî-gayri hakk bıçak ile iki dalım arasından darb ve mecrûh eyledin deyü ona iftirâ*" sözleri ile anlatılmaktadır (BOA.KAD/1., 259:3).

giriyordu. Annesi Aişe Hatun ve babası Mehmed vefat etmiş, onlardan kalan miras da Ali ve kardeşi Süleyman'a intikal etmişti. Ancak Süleyman'ın da vefat etmesiyle onun varisleri ortaya çıkmış ve mirastan kendilerine düşen miktarı yeterli bulmamışlardı. Tarafların razı edilmesi ve mirasın hak üzere paylaşılması için dava mahallinde çözülmek üzere yerel mahkemeye geri göndermişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.252/5 (H. Evâhir-i Rebîü'l-evvel sene 1157/ M. Mayıs sonları 1744).

1742 senesinde Gazidükkan Mahallesi'nden Hüseyin isimli şahıs, o bölgede Hüseyin Ağa diye anılan birisinden davacıydı. Hüseyin Ağa yanına kazanın zorba takımından Deli Ahmed ve Ali Köse'yi alarak bunun evini basmıştı. Eve zorla girmişler, Hüseyin'in eşyasını ve erzakını zorla almışlardı. Haksız yere alınan eşyalar ve diğer malların sahibine teslim edilmesi emredildi (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.67/2 (H. Evâi'l-i Zilkâde sene 1155/ M. Aralık sonu 1742/ Ocak başı 1743).

Larende merkezden bir başka sorun ise kaza ahalisinden Ahmed aracılığı ile divâna gelmişti. Larende'de eşkıya olarak bilinen Memiş Ahmed etrafında kendisi gibi insanları toplamış ve önce Emin Mehmed altında birisinin evini basıp eşyalarını ve mallarını çalmışlar daha sonra da bunun evini basıp 300 kuruş parasını gasp etmişlerdi. Zorla alınan para ve eşyaların sahiplerine teslim edilmesi isteniyordu (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.198/3 (H. Evâi'l-i Şâban sene 1156/ M. Ekim başı 1743). Ashında yakın tarihlerde farklı yerlerde bile olsa benzer sorunlar yaşanıyordu. Amasya'da müderris olan Abdullah Efendi'nin de evi basılmış ve müderris eşkıya tarafından kaçırılmıştı (Özcan, 2009: 88).

Bir ev basma hadisesi de İbrala köyünde yaşanıyordu. Köyden Mahmud adında birisi gelip, Deli? el-Hâc Hüseyin'in kendisine husumet ve garezi olduğundan bir gece evini basıp bir miktar parasını almıştı. Daha sonra Konya mütesellimi tarafından bir mübaşir göndertip bunu zorla hapis ettirmiş, her gün kendisine çeşitli hakaretler ve eziyetler ettirmişti. Yaptıkları bununla sınırlı kalmayıp yeniden 150 kuruş parasını daha gasp etmişti. Durumunun düzeltilmesini ve kendisine ait olan paraları geri almak istenmekteydi (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.235/4 (H. Evâhir-i Muharrem sene 1157/ M. Şubat sonları 1744).

Bu türden bir başka olay da Kızıllar köyünde yaşanmıştı. Durumu köylülerden Seyyid Numan, Seyyid Hüseyin ve bir kadın divâna gönderdikleri dilekçelerinde anlatmışlardı. Eşkıya Abdülkerim bunların evlerini basma niyetindeydi fakat bu işi tek başına yapamayacağı için yanına yine o bölgeden Çorukoğlu Mustafa ve kardeşi Abdurrahman ile Çohoroğlu? Abdurrezzak'ı alıp köye gitmişti. Eşkıyalar hep birlikte köyü basmışlar, kadınlara ait olan malları

çalmışlar, bazılarının eşyalarını gasp etmişler, köylülerin birer tane öküzlerini ve zorla topladıkları 85 kuruşu yağma etmişlerdi. Yaşadıkları zulmün benzerinin olmadığını ifade eden köylüler, bu ev basmaların da bir türlü sonunun gelmediğinden şikayetçilerdi. Abdülkerim ve adamlarının bunlardan zorla alıp gasp ettikleri eşya, mal ve hayvanlarının geri alınması bildirilmiş ve konunun bölgede çözümlenmesi emredilmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.140/2 (H. Evâi'l-i Rebîü'l-âhir sene 1156/ M. Mayıs sonları Haziran başı 1743).

Çalışmanın kapsadığı tarih aralığında halk arasında ev basma olaylarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Günümüzde olduğu gibi o tarihlerde de bu türden suçlara bireylerin çok rahat yeltenmemesi beklenmektedir. Üstelik ev basma gibi ciddi bir suç işlemek kişinin tek başına cesaret edebileceği bir şey olmayıp birden fazla insanla gerçekleştirilebilir. Ancak görünen o ki bölgedeki bazı suça meyilli kişiler yanına adam bulmakta zorlanmıyordu. Larende merkezde ya da köylerde fark etmeksizin pek çok insanın evi basılıyor, eşyaları, hayvanları ya da erzakları çalınıyordu. Bu türden problemlerin fazlalığı şehirde ciddi bir asayiş sorunun olduğuna işaret etmektedir. Olayların fazlalığına bakılırsa ya bölgedeki idarecilerin bu anlamda görev ihmalleri vardı ya da ev basmaya teşebbüs eden insanlar caydırıcı cezalar almıyorlardı. Bu olumsuz örneklerin çok olması, XVIII. yüzyılda Larende'de insanların can ve mal güvenliklerinin olmadığı fikrini akıllara getirilebilir (Cengiz, 2014: 238).

3. Vakıflarla İlgili Sorunlar

Ahkâm defterleri içerisinde yer alan konular arasında vakfılar ve vakıflara dair problemler de bulunmaktadır. Bu problemler bazen vakıfların işleyişine dair olabildiği gibi bazen de vakıf çalışanlarının görevleri ile ilgiliydi. Larende'nin vakıfları ile alakalı sorunların genel seyrine bakıldığında, daha çok vakıf gelirlerinin, biri ya da birileri tarafından gasp edilmesi ve vakıf görevlilerinin birbirlerinin görev alanına müdahil olmaya çalışması şeklinde yansıdığı görülmektedir. Örneğin; Larende merkezde bulunan Nuh Paşa Vakfı'nın mütevellisi Seyyid Eşref ve nazırı Seyyid Abdülkerim gönderdikleri dilekçelerinde vakfın hamamının biriken kirasını alamadıklarından şikayetçilerdi. Vakfın hamamına müşterek olan, Beyoğlu Hacı Mehmed'in zimmetinde vakfın kirası birikmişti. Bunlar vakıf adına talep ettiklerinde ise Hacı Mehmed, söz konusu parayla hamamı tamir ettirdiğini bu yüzden de ortada herhangi bir para olmadığını söyleyerek bahane ileri sürmüştü. Şikayetçiler Hacı Mehmed'in zimmetinde biriken vakıf gelirinin tahsil edilmesini istemekteydi (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.90/7 (H. Evâhir-i Zilhicce sene 1155/ M. Şubat ortaları 1743).

Başka bir dava konusu ise Mevlânâ Hâzretleri'nin annesinin türbesi vakfına dairdir. Türbe vakfının gelirlerinden olan hamamın kirası İstanbul sakinlerinden el-Hâc Abdizâde Seyyid Abdullah isimli şahıstır. Vakfın geliri bunun elindeyken “hamamı tamir ettirdim” diyerek vakfa bir türlü ödeme yapmamış, vakıf hamamını başka şahıslara fahiş fiyatlarla yeniden kiraya vermişti. Durum anlaşılıp kendisinden davacı olduğunda ise dava sonuçlanmadan Seyyid Abdullah vefat etti ve Larende’de oturan kız kardeşi Şerife Hatun varisi sıfatıyla, “kendi malımızdır” diyerek hamamın biriken kirasını ödemeye yanaşmamıştı. Davaya bir mübaşir tayin edilerek vakfın biriken kirasının tahsil edilmesi emredilmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.102/6 (H. Evâi’l-i Sâfer sene 1156/ M. Mart sonu Nisan başı 1743).

Larende’den kayıtlara yansıyan bu olayların benzerleri farklı yerlerde de yaşanıyor ve vakıfların gelirlerine haksız yere müdahale edildiği görülüyordu. Aynı senelerde Amasya’dan da divana benzer sorunlar ulaşmıştı. Amasya Yörgüç Paşa Vakfı’na ait olan gelirlere, alakası olmayan sipahiler “buralar bizim gelirimize dâhildir” iddiası ile müdahale etmişlerdi (Dursun, 2015: 131-141).

Vakıf görevlilerinin işlerine karışılması konusunda ilk olarak karşımıza Mevlevî tarikatından Ahmed çıkmaktadır. Tam ismi eş-Şeyh Seyyid Ahmed el-Mevlevî olan bu şahıs, Ali Şahne Mahallesi’nde bulunan Nizameddin Camisi diğer adı ile Hacı Beyler Camisi’nde günlük iki akçe karşılığında müteveli olarak görev yapmaktaydı. Ancak cami ile alakası olmayan Yakub isimli birisi görevi, Ahmed’in üzerinden zorla alarak kendisine kaydettirmişti. Divana gelen Ahmed, Yakub’dan kendisinin görevine zorla sahip çıkmaya çalıştığından davacıydı (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.81/3 (H. Evâi’l-i Zilhicce sene 1155/ M. Ocak sonu Şubat başı 1743).

Başka bir örnekte ise Şeyh Şhabeddin Zaviyesi Vakfı’nın zâviyedâr ve mütevellisi Receb, görevine alakasız bir şekilde Mahmud, Hasan ve Ahmed isimli şahısların müdahil olduğundan şikayetçiydi. Kendisinin elinde görevlendirme evrakı olduğuna dayanarak bahsi geçen kişilerin haksız müdahalelerinin sonlandırılması emredilmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.142/1 (H. Evâi’l-i Rebîü’l-âhir sene 1156/ M. Mayıs sonu Haziran başı 1743). Şeyh Mehmed ise yürüttüğü mütevellilik ve zaviyedarlık görevine karşılık topladığı gelirlere başka bir vakfın mütevellisi olan Abdülkerim ve Seyyid Nasuh’un bizim vakfa aittir iddiasıyla karıştıklarını ve bu durumun sonlandırılmasını talep etmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.255/5 (H. Evâsıt-ı Rebîü’l-evvel sene 1157/ M. Nisan sonu Mayıs başı 1744).

1743 senesi başındaki dava kayıtlarında karşımıza Larende Müftüsü Mehmed Efendi, aynı yıl Haziran ayında yeniden mahkemelik oluyordu. Bu kez de kendisi Türbesi Vakfı’nın müteveli ve türbedarı tarafından şikayet edilmişti. Vakıf görevlileri olan Seyyid Nasuh ve Seyyid Derviş’in gelip anlattıklarına göre, tevliyet ve türbedarlık bunların üzerine kayıtlı iken Müftü Mehmed Efendi’nin kendi hasedinden bir türlü rahat durmayıp bunları bir bahane ile hapsedirmişti. Bununla da yetinmeyip bunların görevlerine haksız yere karışıp, Seyyid Nasuh’a ait 30 kile arpa, 13 kile buğday ve 31 kuruş nakit parasını zorla almıştı. Üstelik bu kaydın içerisinde, Müftü Mehmed Efendi’nin kayınpederi Seyyid Abdullah Efendi ve akrabaları olan Hacı Abdullah oğlu Yahya ile birlikte bölge halkından haksız yere topladıkları vilayet akçelerinden yeniden bahsediliyordu. Divan kayıtlarına bakıldığında tevliyet ve türbedarlık görevlerinin hala Seyyid Nasuh ve Seyyid Derviş üzerinde kayıtlı olduğundan, müftünün haksız müdahalesinin bir an evvel sonlandırılması emredilmişti (BOA.A.{DVNS.AHK.KR.d. 1, s.163/4 (H. Evâi’l-i Cemâziyelevvel sene 1156/ M. Haziran sonu Temmuz başı 1743).

SONUÇ

XVIII. yüzyıl tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti’nde denge ve güç unsurlarının yeniden şekillendiği bir dönemdi. Özellikle yerel aristokratların varlığının daha görünür hale gelmesiyle, devlet-idareci-halk üçgeninde dengeler halkın aleyhine işler hale gelmiş bu da kendisini ardı arkası kesilmeyen şikayetlere ve bu şikayetlerin çözümlemesi çabalarına neden olmuştu. İlk belirtilerinin XVI. ve XVII. yüzyıllarda görüldüğü taşra elitlerinin sermaye ve güç sahipleri olarak sivirmeleri, belli başlı problemleri de beraberinde getiriyordu.

Çalışmanın tarih aralığında Larende’nin sorunlarına bakıldığında sosyal hayatı etkileyen problemlerin yarısının idari yetkililerle yaşandığını söyleyebiliriz. Üstelik bu sorunların bazılarında doğrudan idareci bazılarında ise idarecilerin desteğini arkalarına alan isimler dava ediliyordu. Şikayetçi olunan idareciler hakkındaki iddialar çoğunlukla ya elindeki yetkinin halkın aleyhinde kullanılması ya da haksız yere vergi talebiydi. İdareciler ise halkı dava ederken ekseriyetle vergi ödemelerine direndiklerini veya eksik vergi verdiklerini ileri sürüyorlardı. Halkın kendi içerisinde yaşadıkları hadiseler ise daha çok alacak verecek ve ev basma gibi sorunların yaşandığına işaret ediyordu. Vakıflar ise daha özel alanda kalıp genellikle birbirlerinin gelir alanlarına ya da görevlerine dair sorunlarla mahkemeye başvuruyorlardı.

Çalışmada ilginç olan ise Larende’de adı davalarda geçen isimler içerisinde ilmiye sınıfına mensup ya da el-Hâc, es-Seyyid unvanına sahip olan kişilerin çok sık

görülmesiydi. Bazılarında sorun teşkil eden isimler olarak karşımıza çıkıyorlardı. En başta kazanın Müftüsü Seyyid Mehmed Efendi'nin adı birden çok davada geçiyor ve en sonunda iş, kendisinin elinden fetva yetkisinin alınmasıyla sonuçlanıyordu. Yine Nakîbü'l-Eşrâf es-Seyyid Abdülzer, Müezzin Seyyid Mehmed, Dalkavuk İmam Ahmed, Şehir Kethüdası el-Hac Kadri, Nakîbü'l-Eşrâf kaymakamı Seyyid Abdullah bunlardan bir kaçıydı. Bazı dava kayıtlarında ise kazanın huzuruna kavuşturulması için yine kanaat önderi olarak hacılar ve seyyidlere görevlerin düştüğü görülüyordu. 1743 senesinde tüm Larende'nin etkilenmesine neden olan usulsüz para toplanması hadisesinde sorunun kaynağı kadar çözüm için divana giden isimlerin de seyyid ya da hacı olduğu biliniyordu.

Larende'deki sorunların çoğu Osmanlı ülkesinin farklı yerlerinde yaşananlarla paraleldi. Manisa'dan İbrahim,

Amasya'dan Müderris Abdullah, Kocaeli ve Sakarya'dan Deli Balta ve Kandıralı Mehmet, Aksaray'dan Hacı İlyas oğlu Hızır'ın hikayeleri neyse Larende'den Taşoğlu Osman, Hacı Abdi oğlu Yahya, İbrala köyünden Mahmud, Kirişçi mahallesinden Derviş Hatib Ali ya da Gazi Dükkan mahallesinden Hüseyin'in hikayeleri de aynıydı. Farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda ama birbirine benzeyen hikayeler yaşamışlardı. Kimi haksız yere mağdur olduğundan davacıydı kimi ise halka zulmettiğinden dava ediliyordu. Sonuç olarak, XVIII. yüzyılın ortalarında Larende'de yaşanan sorunlar devletin hemen her yerden karşılaştığı sorunlarla örtüşmekteydi. İmparatorluğun her anlamda değişim yaşadığı süreçlerden Larende halkı da hem bireysel hem de toplu şekilde etkilenmişti.

KAYNAKÇA

1.T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA) Arşiv Belgeleri

A.{DVNS.AHK.KR.d. (Defter No 1).

2.Araştırma-İnceleme Eserleri

- Aköz, A. (1993), "XVI. Asırda Lârende Kazâsı Hakkında", *Osmanlı Araştırmaları*, XIII, İstanbul, 99-136.
- Barkey, K. (2016), *Eşkîyalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, Zeynep Altok (çev.), İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Canbakal, H. (2021), "Taşra İleri Gelenlerinin "Soyluluğu"na Dair", *Osmanlı İmparatorluğunda Taşra Elitleri*, Antonis Anastasopoulos (ed.), H.Ebru Aksoy (çev.), İstanbul, Küre Yayınları, 79-97.
- Cengiz, A. (2014), *Karaman Tarihi (XVIII. Yüzyıl)*, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Cevger, G. (2012), *1 Numaralı ve 1155-1158/1742-1745 Tarihli Karaman Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.1-60)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum.
- Çakır, B. (2019), "Kese", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.EK-2, Ankara, TDVİA Yayınları, 42-43.
- Çelik, B. (2020), *Ahkâm Defterlerine Göre 18. Yüzyılda Sivas Eyaleti (1742-1774)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Çetin, C. (2012), "Konya Şehir Masrafları Çerçevesinde, Hatunsaray Ahalisinin Vergi Yükü Üzerine Bazı Tespitler", *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu (2-4 Ekim 2011)*, Konya, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 347-361.
- Çetin, A. (2009), "Kocaeli ve Hüdavendigâr Sancaklarında Eşkîyalık Olayları (18. Ve 19. Yüzyıllar)", *Osmanlıdan Günümüze Eşkîyalık ve Terör*, Osman Köse (ed.), Samsun, Uğur Ofset, 107-128.
- Dursun, K. (2015), "18. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Amasya'da Vakıflar ve Sorunlar (1 Numaralı Sivas Ahkâm Defterine Göre Amasya Vakıfları'ndan Merkeze Yansıyan Şikâyetler)", *III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu (08-10 Ekim)*, 131-141.
- Erdoğan, N. (1999/2000), "Devleti İdare Etmek: Mâduniyet ve Düzenbazlık", *Toplum ve Bilim*, S.83, 8-32.
- Ergenç, Ö. (1992), "Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve A'yân Üzerine Dair Bazı Bilgiler", *The Journal of Ottoman Studies (Osmanlı Araştırmaları)*, C.III, İstanbul, 105-118.
- Ergenç, Ö. (2012), *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Faroqhi, S. (2000), "18. Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Madeline C. Zilfi (ed.), İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Fidan, F. (2017), "16. Yüzyılın Sonlarında ve 17. Yüzyılın Başlarında Aksaray'ın Eşkîya Taşra Görevlileri", *II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu 26-28 Ekim 2017*, Ankara, Kalkan Matbaacılık, 206-217.
- Goleman, D. (2021), *Duygusal Zeka EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?*, İstanbul, Varlık Yayınları.
- İlgürel, M. (1995), "Eşkîya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.11, İstanbul, TDVİA Yayınları, 466-469.
- İnalçık, H. (1988), "Şikâyet Hakkı: 'Arz-ı Hâl ve 'Arz-ı Mazhar'lar", *The Journal of Ottoman Studies (Osmanlı Araştırmaları)*, C.VII-VIII, İstanbul, 33-54.
- İnalçık, H. (2012), *Adalet Kitabı*, B.Arı&S.Asılantaş (ed.), İstanbul, Yeditepe Yayınevi.
- İnalçık, H. (2016), *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV Âyânlar, Tanzimat, Meşrutiyet*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaymaz, B. (201), *1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyonu (s.61-121)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aksaray.
- Murat, N. (2017), *1 Numaralı Karaman Eyaleti Ahkâm Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s.151-296)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Niğde.
- Özcan, S. (2009), 18. Yüzyılda Canik (Samsun) Sancağında Eşkîyalık Hareketleri, *Osmanlıdan Günümüze Eşkîyalık ve Terör*, Osman Köse (ed.), Samsun, Uğur Ofset, 83-93.
- Özkaya, Y. (2010), *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Pakalın, M.Z. (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Sami, Ş. (2019), *Kamus-ı Türkî*, Ankara, Türk Dik Kurumu Yayınları.
- Sertoğlu, M. (2015), *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul, Kurtuba Kitap.
- Singer, A. (2008), *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*, Sema Bulutsuz (çev.), İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (2007), "Resim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.34. İstanbul: TDVİA Yayınları. 582-584.
- Taş, H. (2007), İhtisâb Mukâtâ'sı Verilerinin Şehir Ekonomisi Açısından Anlamı, Ankara Örneği, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.13, 8/2. 409-436.
- Taşkın, Ü. (2005), *Osmanlı Devlet'inde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ.
- Yılmaz, Z. (2018), *1 Numaralı Karaman Ahkâm Defteri'nin Çevrimyazısı (s.122-197)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aksaray.
- Zarinebaf-Shahr, F. (2000), "Osmanlı Kadınları ve 18. Yüzyılda Adalet Arama Geleneği", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Madeline C. ZILFI (ed.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 241-251.

EXTENDED ABSTRACT

The Ahkâm Registers, which started to be kept since 1742, involve numerous subject matters. The most important characteristic of the Ahkâm Registers distinguishing them from the Complaint Registers is that they are organized on an eyalet basis. In this respect, they are very suitable for micro-historical or eyalet-based studies. These registers are also a rich source for social history studies, as they include different topics such as actions of debt, taxation, robbery, seizure, issues related to foundations, or land disputes. Karaman was one of the eyalets for which Ahkâm Registers were kept. There are 39 registers in total under the name of Karaman Ahkâm Registers. The register that served as the source of this study is the Karaman Ahkâm Register No. 1. This register contains records from 1742 to 1745. Among various complaint or taxation issues relating to the districts, sub-districts, and villages of Karaman, the verdicts relating to Larende and its peripheral settlements were identified and classified according to their subjects.

In the classifications made, most of the verdicts are about the disputes between local administrators and the public. The main problem that the people complained about was unfair and irregular tax demands made by local administrators. Some of the city's prominent dwellers called Sayyids had also been involved in a dispute about collection of too much money from the people of Larende in the summer of 1742. This issue had not been resolved immediately and it had taken months for the disturbance to settle down in the region. Another issue that the people complained about was that the local administrators abused their authorities against the people for the sake of their personal interests. For example, the Naqib al-ashraf, the Mufti, and the Steward of the city were among the officials who were sued. The administrators as well as the people were applying to the Council. The primary issue the administrators sued about was the people's resistance to paying taxes. Many officials complained of public resistance or underpayment of taxes. Apart from this, there were also cases where officials complained about each other. Often unduly interfering with each other's duties, the administrators could only resolve their problem through a court decision.

The strengthening of the notables and other local administrators might be the most important reason for the increase in the complaints between the local public and the local administrators. It is known that many arrangements and systems in the Ottoman Empire changed in the 18th century. As for the provincial administration, it can be said that the problems increased due to notables' entitlement to collect taxes from people and control the collected tax revenues. The notables, who had armed guardians and money, emerged as a serious power element in local administrations. The administrators, who did not hesitate to use their human and material power against the public whenever they deemed necessary, worsened the people's suffering.

In addition to the lawsuits between the administrators and the public, the most common cases in the courts were personal conflicts. Complaints made as a result of disputes over all kinds of valuables, money, or animals are frequently encountered in the actions of debt filed by members of the general population against each other. Some cases on these issues were brought to the court again and again. In refiled cases, the debt was often not paid despite the court decision. Another point that draws attention in debt cases is that people usually borrowed from people of their own nationality. Thus, most of such cases were tried either between dhimmi or between Muslim parties. Other than these, verdicts on lawsuits between a Muslim and a non-Muslim party are also found in the registers.

Another type of lawsuit frequently filed as a result of individual conflicts was complaints about home invasion and seizure. The complaint petitions filed in central Larende or in its villages often report that certain notorious individuals of the region raided people's houses and usurped their properties and belongings. To justify such raids, defendants often stated reasons such as the plaintiff's failure to repay a loan on time. Individual disputes are not limited to these and, for instance, a case of bodily harm is also found among the verdicts examined. In the incident that took place between two dhimmi citizens, there is an allegation that the defendant has a habit of injuring people in the middle of their back with a knife. Against this allegation, the defendant tries to prove his innocence, claiming that he is a victim of slander.

The subject of another recorded complaint is about foundations. Problems related to foundations in and around Larende are also described in the verdicts. The conflicts of foundations brought to the court were mostly about foundations' unfair intervention in each other's incomes. Occasionally, it appears, the officials responsible for collecting revenues on behalf of a certain foundation unlawfully confiscated the revenues belonging to another foundation. Beside revenue disputes, prevention of foundation officials from carrying out their duties is another reason for lawsuits submitted to the Council. Some records describe an undue interference in an individual's performance of a duty or task.

In conclusion, the first inference to be made is that the problems experienced in and around Larende were parallel to the problems seen in other parts of the Ottoman territory. In the 18th century, similar complaints reached the administrative centre of the Ottoman Empire from almost all parts of the State. Just like there were notorious individuals known to be bandits in almost any region, such individuals existed in Larende too. Again, conflicts with local administrators as well as individual disputes among the public were not unique to Larende but were also frequently encountered in the countryside.